

Цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

УДК 342.951

Бусакевич Антон Вячеславович

асистент

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

Busakevych Anton

Assistant

Kryvyi Rih Faculty of the

National University «Odessa Law Academy»

Стець Олег Миколайович

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри конституційного, міжнародного та приватного права

Криворізький факультет

Національного університету «Одеська юридична академія»

Stets Oleg

Doctor of Juridical Sciences, Professor,

Head of the Department of Constitutional, International and Private Law

Kryvyi Rih Faculty of the

National University «Odessa Law Academy»

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В

МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

PROBLEMS OF MODERN REGULATION OF RELATIONSHIPS ON

THE INTERNET NETWORK

***Анотація.** Відносини в мережі Інтернет є досить специфічними та неоднорідними, а тому вважаємо, що питання потреби та доцільності*

регулювання даної мережі є досить важливим. Інтернет є досить особливим середовищем, яке відображає розвиток суспільства, економіки та техніки. Інтернет поєднує в собі комунікативні відносини між державними органами, окремими особами, суспільними групами, підприємцями. Кожен день в даній мережі змінюється якість, кількість та об'єм інформації.

В той же час, даний віртуальний простір містить в собі свою систему соціальної комунікації, яка поступово замінює традиційні форми здійснення операцій з інформацією на електронні, що є більш простими та швидкісними.

В даній статті досліджується правове регулювання суспільних відносин в мережі Інтернет. Вона містить основні наукові погляди щодо визначення терміну «Інтернет». В даній роботі були розглянуті підходи до управління мережею, які побудовані на міжнародному, регіональному та національних рівнях. Було проаналізовано законодавчі норми, що регулюють Інтернет, як особливий інформаційний простір та як технологічну мережу.

В статті зроблений акцент на важливість держави в регулюванні даної мережі та встановленні законодавчого забезпечення, при цьому відзначається важливість саморегулюючих відносин. Так як Інтернет все більше бере на себе суспільні відносини, такі як: електронну комерцію, розважальні заходи, ЗМІ, тому стає важливим повноцінне врегулювання даних відносин і насамперед спеціалізованими органами.

Ключові слова: *мережа Інтернет, правове регулювання, суспільні відносини, інформація, управління Інтернетом, віртуальний простір.*

Summary. *Relations on the Internet are quite specific and heterogeneous, and therefore I believe that the question of the need and feasibility of regulating this network is quite important. The Internet is a rather special environment that reflects the development of society, economy and technology. The Internet*

combines communicative relations between state bodies, individuals, social groups, and entrepreneurs. The quality, quantity and volume of information in this network changes every day.

At the same time, this virtual space contains its own system of social communication, which gradually replaces traditional forms of information transactions with electronic ones, which are simpler and faster.

This article examines the legal regulation of public relations on the Internet. It contains the main scientific views on the definition of the term "Internet". In this work, I considered approaches to network management that are built on the international, regional, and national levels. The legislative norms regulating the Internet as a special information space and as a technological network were analyzed.

This article emphasizes the importance of the state in regulating this network and establishing legislative support, while noting the importance of self-regulatory relations. As the Internet increasingly takes over social relations, such as: e-commerce, entertainment events, mass media, it becomes important to fully regulate these relations, first of all, by specialized bodies.

Key words: *Internet network, legal regulation, public relations, information, Internet management, virtual space.*

Постановка проблеми. Із-за стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, виникнення альтернативних електронних платіжних форм, постійного оновлення та змінення контенту формуються нові явища, що потребують детального розгляду та врегулювання. Через те, що зростає суспільно-економічне значення використання мережі Інтернет, відбувається загострення проблеми відсутності єдиної позиції щодо меж та підходів її регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи зміст великої кількості наукових робіт, можна стверджувати, що загальної правової

позиції щодо підходів до врегулювання мережі Інтернет сьогодні не існує ні в міжнародному праві, ні тим паче, в національному. Варто зазначити, що дискусія досі існує щодо взагалі доцільності даного регулювання та його меж в інтернет-відносинах.

Вітчизняними науковцями в даному питанні є: О. Солдатенко [16], О.А. Баранова [1], А.М. Новицький [5], К. В. Єфремова [4], С.Ф. Гуцу [2], О.Л. Фролова [17].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Завданням в даній статті виступає: визначення основних проблем правового регулювання мережі Інтернет; аналіз міжнародного досвіду управління мережею; аналіз національного законодавства України до ступеню міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. На думку авторів, основною проблемою врегулювання відносин, що пов'язані із застосуванням інтернет-технологій, є те, що автори по різному розуміють предмет та об'єкт правового регулювання.

Деякі зовсім не розуміють, що саме потребує врегулювання: загальні підходи до розвитку мережі, її інфраструктури та її забезпеченості, або технічні аспекти мережі Інтернет – адресація, параметри, протоколи мережі, або ж врегулюванню підлягають ті, хто є суб'єктами роботи в мережі Інтернет, тобто оператори послуг та користувачі. Деякі вважають, що правовому регулюванню має підлягати навіть свобода інформації, яка існує в даному просторі.

Не менш важливою проблемою в Інтернет регулюванні є той аспект, що в міжнародному та національному законодавстві досі не існує чіткого загального визначення самого поняття «Інтернет». В літературі також не існує спільної думки. А тому, предмет правового регулювання є досить нечітким та неоднозначним.

Наприклад, деякі кажуть, що Інтернет є інформаційною, комп'ютерною чи телекомунікаційною мережею, а інші, що є інформаційним, віртуальним простором чи середовищем.

Так, К.С. Шахбазян зазначає, що Інтернет є міжнародною мережею телекомунікацій, що створення для загального користування, яка призначена для обміну повідомленнями (даними), що є комплексним предметом правового регулювання різноманітних суспільних відносин в одній системі, яка існує завдяки глобальній комп'ютерній мережі та призначена для обміну даними, що зчитуються машиною та має вигляд, що зрозумілий для людини [1, с. 155-162].

У свою чергу К.В. Єфремова зазначила, що Інтернет – це глобальний інформаційний простір, який не обмежений національними кордонами, що робить цю систему абсолютно новим явищем у міжнародному співтоваристві, а можливості засобу унікальні. Наразі Інтернет є сферою, що розвивається дуже швидко [4, с. 5-11].

Одним із законодавчих визначень поняття «Інтернет» є визначення, що міститься в Законі Сполучених Штатів Америки 1998 року про інтерактивну безпеку дітей (Children's Online Privacy Protection Act).

В даному нормативному акті говориться, що Інтернет є об'єднанням великої кількості комп'ютерів та телекомунікаційних засобів, до яких входять устаткування і програмне забезпечення, при чому утворюють пов'язану міжнародну мережу мереж, яка ґрунтується на протоколі міжмережевої взаємодії.

Закон України «Про електронні комунікації» визначає Інтернет, як глобальну електронну комунікаційну мережу, основною ціллю якої є передача даних, складниками якої є взаємопов'язані окремі електронні комунікаційні мережі, що взаємодіють між собою через єдиний адресний простір та при цьому, використовуючи інтернет-протоколи, які визначені міжнародними стандартами [9].

Таким чином, можна прослідкувати, що основу визначення терміну «Інтернет» складають технічний та соціальний критерії. Таким же чином, література та законодавство поділяють і об'єкти правового регулювання мережі Інтернет:

- 1) технічне регулювання, яке визначає основні принципи та параметри роботи мережі;
- 2) регулювання відносин, які з'являються, коли фізичні та юридичні особи використовують Інтернет [1, с. 155-162].

На сьогоднішній момент існує декілька рівнів правового регулювання відносин, що складаються в мережі Інтернет: міжнародний, регіональний (у роботі розглядається Європейський Союз), національний.

Наразі є очевидним, що дана мережа не може гарантувати та забезпечувати безпеку своїх учасників, проте досі існують спори щодо необхідності втручання держави в дану мережу.

На міжнародному рівні існують шляхи правового врегулювання «технічної» частини Інтернету. Так, в 2004-2005 році «Робоча група з управління інтернетом», яка діяла при Генеральному секретарі ООН, вперше обговорювала питання управління Інтернетом [17, с. 18-19].

Проаналізувавши матеріали, що були зібрані Робочою групою, були розроблені документи WSIS, які закріплювали подальші напрями покращення роботи даної мережі.

Сьогоднішнє управління даною мережею здійснюється кількома міжнародними організаціями, серед яких ICANN, IANA, ISOC, IETF, IGF та інші.

Ці організації застосовують в своїй діяльності підхід багатоаспектного формування системи управління мережею. До прикладу, IGF, створена базисом для проведення політичних діалогів щодо методів та напрямів розвитку даної мережі, а також можливості управління даним процесом.

ICANN є відповідальною за управління Інтернет-протоколами адресного простору (IPv4 та IPv6), за надання адресних блоків регіональним реєстраторам та управління адресним простором доменів вищого рівня.

IANA бере на себе всі технічні аспекти розробки та запровадження нових користувачьких доменів вищого рівня [2, с. 114-118].

Якщо ж говорити про регіональний рівень (за зразок взято досвід ЄС), то ЄС не має жодного спеціального органу, який би займався регулюванням Інтернету.

Проте, існують певні незначні кроки в урегулюванні даного питання. Так, в 2004 році було створено Європейське агентство по мережевій та інформаційній безпеці (ENISA), яка є консультантом та центром передових технологій в сфері мережевої та інформаційної безпеки.

Згодом, в 2013 році був створений Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю, завданням якого виступає припинення діяльності організованих злочинних мереж.

На сьогоднішній день на території Європейського Союзу в даній сфері діють:

- Конвенція Ради Європи «Про кіберзлочинність» 2001 р.,
- Директива «Про спільні правові рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг» 2002р.,
- Директива «Про заходи для високого спільного рівня безпеки мережевих та інформаційних систем на території Союзу» 2016 рік.

Якщо говорити про правовідносини, які складаються між приватними особами в мережі Інтернет, то вважаємо необхідним звернути увагу на думку Новицького А.М., який говорить, що важливим є не державне регулювання відносин в Інтернеті, а про межі втручання та глибину моніторингу особистого контенту інформації державними органами [5, с. 52-58].

Тобто, варто балансувати між дотриманням прав та свобод, передбачених Конституцією і забезпеченням державної політики в сфері національної безпеки.

Для того аби посилити охорону даних про особу, в травні 2018 році в Європейському Союзі почав діяти Регламент про захист персональних даних (GDPR), який дуже жорстко регламентує вимоги до обробників та контролерів персональних даних та встановлює значні штрафи при будь-яких порушеннях.

До прикладу, із ЄС особисті дані в треті країни можуть бути передані тільки при позитивному висновку єврокомісії щодо відповідності країни високим стандартам захисту персональних даних.

Таким чином, компанії Європи не можуть передати персональні дані напряму органам влади в США аби будь-яким іншим структурам. Для цього кожен випадок потребує окремої угоди про правову допомогу між ЄС та третьою країною.

Варто звернути увагу на те, що індустріально розвинені країни (США, Японія, Великобританія, Франція, Німеччина) та країни, що мають перехідну економіку (Філіппіни, Туніс, Індія) на практиці застосовують абсолютно різні методи та принципи формування системи актів, що направлені на врегулювання інформаційних відносин, які формуються в глобальних комп'ютерних мережах. Це відбувається із-за того, що розвинені країни починаючи з другої половини ХХ століття поступово формували дане законодавство, додаючи до нього зміни та доповнення, із плином часу та еволюцією комунікаційних технологій. Наразі в даних країнах приймаються закони про електронні підписи та про концепції перспективних напрямів національної інформаційно-правової політики.

Питання правового врегулювання інтернет-відносин в Україні є дуже актуальним, так як в країні ще досі не завершився процес становлення національного інформаційного суспільства. Хоча динаміка кількості

користувачів Інтернет мережі з кожним роком стає більш позитивною [16, с. 134-140].

Особливо гостро на національному рівні це питання постало в умовах воєнного стану в Україні. Перед державою виникло питання захисту персональних даних громадян та збереження їх цілісності в умовах постійних кіберзагроз, з одного боку, та дотримання прав людини з іншого.

Варто зазначити, що протягом останніх років Україна активно розвивала нормативно-правову базу в даній сфері відносин та вдосконалювала державне регулювання в ІТ-сфері [3, с. 172-181].

Так, був прийнятий Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту інтересів людини та громадян, суспільства та держави, національних інтересів України в кіберпросторі, також закріплює основні цілі, напрями та принципи державної політики в даній сфері і надає визначення основним термінам в сфері кібербезпеки. До того ж, даний Закон закріплює повноваження та обов'язки державних органів, підприємств, установ та організацій, осіб і громадян в сфері кібербезпеки, а також засади координації діяльності даних органів та осіб [15].

Для врегулювання Інтернет відносин було прийнято Закон України «Про електронні довірчі послуги», який направлений на реформи законодавства в сфері електронного цифрового підпису, врахувавши досвід Європейського Союзу, також даний Закон має допомагати розбудовувати єдиний простір довіри на основі системи електронних довірчих послуг, що будуть надаватися іноземними постачальниками, що має надати поштовху до транскордонного співробітництва та інтеграцію України в світовий електронний інформаційний простір [8].

Було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обробки інформації в системах хмарних обчислень», який направлений на створення умов для більш ефективного

використання державних ресурсів через запровадження новітніх технологій. Метою даного Закону є більш ефективніша взаємодія між державою та суспільством, а також створення додаткових передумов для подальшого розвитку платформ інформаційно-комунікаційних технологій в різних сферах суспільного життя, і в першу чергу в сфері державного управління освіти та науки [7].

Коли Україна підписала угоду про асоціацію з Європейським Союзом, то ми дійсно зробили великий крок в напрямку відповідності національного законодавства європейському.

Змінами до Закону України «Про авторське право і суміжні права» законодавець спробував спростити процедуру визначення особи порушника та водночас, зробити більш ефективним захист порушених прав. Так, за Законом власники веб-сайтів та хостинг-провайдери стали зобов'язаними вказувати інформацію про назву, адресу, електронну пошту та контактний номер телефону для зворотного зв'язку [6].

Для того аби процедура захисту порушених прав була розпочата, Інтернет-користувач має звернутись до власника веб-сайту чи хостинг-провайдера, що тягне за собою обов'язок такого власника тим чи іншим способом відреагувати на протиправний контент у визначений строк.

Важливо зазначити, що окрім вище перелічених нормативно-правових актів, в Україні існує ще низка досить важливих та актуальних норм законодавства. Сюди варто віднести, й: Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31 липня 2000 р. та Указ Президента України «Про заходи щодо захисту інформаційних ресурсів держави» від 10 квітня 2000 р. Першочергове значення для розвитку відносин, що виникають у Інтернет-мережі, мають Закони України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» від 5 липня 1994 р., «Про науково-технічну

інформацію» від 25 червня 1993 р., «Про Національну програму інформатизації» від 1 грудня 2022 року. Тобто, ситуація з нормативним регулюванням відносин, які виникають в мережі Інтернет, не є в поганому стані. Багато вже існуючих норм з легкістю можна пристосовувати та використовувати для врегулювання питань у віртуальному середовищі [10; 11; 12; 13; 14].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, вважаємо за потрібне розглядати Інтернет-мережу одночасно як технічну та соціальну систему. Тому державне регулювання мережі повинно здійснюватися враховуючи інтереси всіх учасників даних правовідносин. Управляти даною мережею повинні державні органи та громадські організації, які б розподілили між собою дані повноваження. Це б дало змогу уникнути монополізації технічних ресурсів мережі, зайвої цензури контенту, доступу до баз даних. Отже, правове врегулювання роботи Інтернету має бути забезпечене завдяки розумному балансу між свободою та безпекою всіх учасників.

Література

1. Баранов О.А. Інтернет і право: об'єкт і предмет регулювання. Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право. 2011. № 4. С. 155–162.
2. Гуцу С. Ф. Правове регулювання мережі Інтернет: міжнародний і вітчизняний досвід. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Вип. 2(38). С. 114–118.
3. Еннан Р. Є. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет. ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні: зб. матеріалів наук.-практ. конф. Львів: НУ «Львів. політехніка», 2022. С. 172–181.
4. Єфремова К.В. До перспектив правового регулювання інтернет-правовідносин: цивільно-правовий аспект. Право та інноваційне суспільство. 2018. № 1. С. 5–11.

5. Новицький А.М. Міжнародний досвід правового регулювання інтернет. Юридичний вісник. 2014. № 2. С. 52–58.
6. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15 квітня 2023 року. Відомості Верховної Ради України. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обробки інформації в системах хмарних обчислень: Закон України від 20 вересня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 40. Ст. 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1523-19#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
8. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовтня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 29.08.2023)
9. Про електронні комунікації: Закон України від 16 грудня 2020 року. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
10. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 року. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 31. Ст. 286. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
11. Про заходи щодо захисту інформаційних ресурсів держави: Указ Президента України від 10 квітня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2000#Text> (дата звернення: 30.08.2023)

12. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні: Указ Президента України від 31 липня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
13. Про науково-технічну інформацію: Закон України від 25 червня 1993 року. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 33. Ст. 345. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
14. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 1 грудня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.08.2023)
15. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 45. Ст. 403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 29.08.2023)
16. Солдатенко О. Інформаційний простір у мережі Інтернет: правове регулювання та контроль. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 5. С. 134–140.
17. Фролова О. М. Роль ООН в системі міжнародної інформаційної безпеки. Міжнародні відносини. Серія: політичні науки. 2018. № 4. 18–19.

References

1. Baranov O.A. Internet i pravo: ob'ekt i predmet rehulivannia. Visnyk NTUU «KPI» Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. 2011. № 4. S. 155–162.
2. Hutsu S. F. Pravove rehulivannia merezhi Internet: mizhnarodnyi i vitchyzniani dosvid. Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo. 2018. Vyp. 2(38). S. 114–118.

3. Ennan R. Ye. Pravove rehuliuвання vidnosyn u merezhi Internet. IT pravo: problemy i perspektyvy rozvytku v Ukraini: zb. materialiv nauk.-prakt. konf. Lviv: NU «Lviv. politekhnik», 2022. S. 172–181.
4. Yefremova K.V. Do perspektyv pravovoho rehuliuвання internet-pravovidnosyn: tsyvilno-pravovy aspekt. Pravo ta innovatsiine suspilstvo. 2018. № 1. S. 5–11.
5. Novytskyi A.M. Mizhnarodnyi dosvid pravovoho rehuliuвання internet. Yurydychnyi visnyk. 2014. № 2. S. 52–58.
6. Pro avtorske pravo i sumizhni prava: Zakon Ukrainy vid 15 kvitnia 2023 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (date of access: 30.08.2023)
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo obrobky informatsii v systemakh khmarnykh obchyslen: Zakon Ukrainy vid 20 veresnia 2016 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2016. № 40. St. 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1523-19#Text> (date of access: 30.08.2023)
8. Pro elektronni dovirchi posluhy: Zakon Ukrainy vid 05 zhovtnia 2017 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017. № 45. St. 400. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (date of access: 29.08.2023)
9. Pro elektronni komunikatsii: Zakon Ukrainy vid 16 hrudnia 2020 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (date of access: 30.08.2023)
10. Pro zakhyst informatsii v informatsiino-komunikatsiinykh systemakh : Zakon Ukrainy vid 5 lypnia 1994 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1994. № 31. St. 286. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (date of access: 30.08.2023)
11. Pro zakhody shchodo zakhystu informatsiinykh resursiv derzhavy: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 10 kvitnia 2000 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582/2000#Text> (date of access: 30.08.2023)
  12. Pro zakhody shchodo rozvytku natsionalnoi skladovoi hlobalnoi informatsiinoi merezhi Internet ta zabezpechennia shyrokoho dostupu do tsiiei merezhi v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 31 lypnia 2000 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text> (date of access: 30.08.2023)
  13. Pro naukovo-tekhnichnu informatsiiu: Zakon Ukrainy vid 25 chervnia 1993 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1993. № 33. St. 345. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (date of access: 30.08.2023)
  14. Pro Natsionalnu prohramu informatyzatsii: Zakon Ukrainy vid 1 hrudnia 2022 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (date of access: 30.08.2023)
  15. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 zhovtnia 2017 roku. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017. № 45. St. 403. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (date of access: 29.08.2023)
  16. Soldatenko O. Informatsiinyi prostir u merezhi Internet: pravove rehuliuвання ta kontrol. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo*. 2018. № 5. S. 134–140.
  17. Frolova O. M. Rol OON v systemi mizhnarodnoi informatsiinoi bezpeky. *Mizhnarodni vidnosyny. Serii: politychni nauky*. 2018. № 4. 18–19.